

ลำเพลินเบิกฟ้าตากสิลานคร นาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ เพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์
จังหวัดมหาสารคาม

LAM PERN BERK FAH TAK SI LA NAKHON : FOLK DANCE SHOW IS FICTION
FROM CREATIVITY FOR PUBLIC RELATIONS OF MAHASARAKHAM.

ดไนยา สังเกตการณ์¹
Danaiya Sungketkarn¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อประติขุชุดการแสดงพื้นบ้านสร้างสรรค์ ลำเพลินเบิกฟ้าตากสิลานคร 2. เพื่อเผยแพร่การแสดงพื้นบ้านสร้างสรรค์ลำเพลินเบิกฟ้าตากสิลานครและนำไปจัดการแสดงได้ ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง และใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลประกอบด้วยแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึก และแนวทางการสนทนากลุ่ม ผลการวิจัยมีดังนี้

ผู้วิจัยได้ศึกษาประวัติความเป็นมาของการก่อตั้งเมืองมหาสารคาม และได้ทำการจัดเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้รู้ในจังหวัดมหาสารคามพบว่า จังหวัดมหาสารคามตั้งอยู่กึ่งกลางภาคตะวันออกเฉียงเหนือและมีประเพณีสำคัญคือประเพณีบุญเบิกฟ้า เป็นประเพณีที่จัดขึ้นในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี ชาวมหาสารคามในอดีตนั้นให้ความสำคัญกับประเพณีบุญเบิกฟ้าเนื่องจากเป็นประเพณีที่แสดงการทดแทนบุญคุณของพื้นดิน ซึ่งให้ชาวมหาสารคามได้อาศัยสร้างอาชีพ มีการบูชาบวงสรวงเจ้าเมือง พระแม่ธรณี และพระแม่โสภา ถึงผลการเสียหายในพิธีกรรมบวงสรวงเพื่อความอุดมสมบูรณ์ของพืชเศรษฐกิจในปีนั้นๆ ปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงสภาวะทางเศรษฐกิจและสังคม มีความทันสมัยมากขึ้นจึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ประวัติและประเพณีบุญเบิกฟ้าได้รับความสนใจน้อยลง เยาวชนรุ่นหลังไม่เข้าใจประวัติความเป็นมาของการก่อตั้งเมืองมหาสารคามและประเพณีบุญเบิกฟ้าเนื่องจากเยาวชนบางส่วนมาจากจังหวัดอื่น ส่วนเยาวชนที่เกิดและมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดมหาสารคาม ไม่ได้สนใจศึกษาประวัติความเป็นมาของจังหวัดและประเพณีอย่างลึกซึ้ง ผู้วิจัยจึงมีแนวความคิดที่จะสร้างสรรค์การประติขุชุดการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้าน ลำเพลินเบิกฟ้าตากสิลานคร แล้วนำมาถ่ายทอดให้กับเยาวชนรุ่นใหม่ในจังหวัดมหาสารคาม โดยเป็นการเผยแพร่ผลงานวิชาการด้านนาฏศิลป์ให้กับโรงเรียนต่างๆในจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเยาวชนรุ่นใหม่จะได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของจังหวัดมหาสารคามผ่านรูปแบบการแสดงที่อธิบายถึงประวัติความเป็นมาของจังหวัดเพื่อนำมาใช้ประชาสัมพันธ์ในงานทั่วไปที่จังหวัดมหาสารคามจัดขึ้นเช่น งานประเพณีบุญเบิกฟ้า เป็นต้น ผู้วิจัยได้นำศิลปวัฒนธรรมการทอผ้าที่เป็นผ้าเอกลักษณ์ของจังหวัดที่ได้รับการสนับสนุนให้เป็นผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ระดับ 5 ดาว คือผ้าลายสร้อยดอกหมากนำมาใช้เป็นเครื่องแต่งกายประกอบการแสดงชุดนี้ด้วย

ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยดังนี้ จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อประติขุชุดการแสดงพื้นบ้านสร้างสรรค์ ลำเพลินเบิกฟ้าตากสิลานคร เพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์จังหวัดมหาสารคามการแสดงชุด ลำเพลินเบิกฟ้าตากสิลานครเป็นการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านที่ประติขุชุนั้นจากความคิดสร้างสรรค์โดยได้รับแรงบันดาลใจมาจากประเพณีบุญเบิกฟ้า เพื่อต้องการประชาสัมพันธ์จังหวัดมหาสารคามให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น การแสดงนี้ได้ประพันธ์บทร้อง

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ขึ้นใหม่จากประวัติความเป็นมาในการก่อตั้งเมืองมหาสารคามแล้วนำมาขับร้องในทำนองเพลงลำเพลิน ประดิษฐ์ท่ารำตามแบบของการรำลำเพลิน ท่าแม่บทอีสาน และท่าฟ้อนกลองยาวของชาววาปีปทุม ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้านของจังหวัดมหาสารคามเช่นเดียวกัน เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน มีการแต่งกายแบบลำเพลินและการแต่งกายของผู้หญิงชาวอีสานสวมเสื้อแขนสั้น ห่มสไบ นุ่งผ้าถุงลายสร้อยดอกหมาก สวมเครื่องประดับเงิน ติดดอกจำปา(ลีลาวดี) วัตถุประสงค์ข้อที่ 2. เพื่อเผยแพร่การแสดงพื้นบ้านสร้างสรรค์ลำเพลินเบิกฟ้าตักสิลานครและนำไปจัดการแสดงได้ โดยได้เริ่มถ่ายทอดให้นักศึกษาหลักสูตรสาขาวิชานาฏศิลป์และการละครเพื่อนำไปจัดแสดงในงานประเพณีบุญเบิกฟ้าและงานประชาสัมพันธ์จังหวัดได้

คำสำคัญ : ลำเพลินเบิกฟ้าตักสิลานคร

Abstract

The purpose of the research as follows. 1. To study the history of Boon Berk Fah tradition. 2. To creating the folk dancing “Lam Pern Berk Fah Tak Si La Nakhon” to inform Mahasarakham Province , The researcher selected by purposive sampling and using the data of survey, interview, observation, and guide the group discussion The results were as follows From the study of the history of the founding of the city of Maha Sarakham. The history of the research and data collection was done by interviewing knowledgeable in Mahasarakham said. The city is the center of the Northeast and there is Boon Berk Fah tradition the traditionally held every year during February the Mahasarakham provincial give important to this tradition Since it is a tradition that shows you taking care of the earth. and has relied on building a career. A sacrificial offering ruler Pra Mae Posob and Pra Mae Toranee. The results of a toss about the abundance of crops in a year. more modern, it is one of the reasons of history and Boon Berk Fah tradition has been reduced. The younger generations do not know the history of the Mahasarakham establishment and Boon Berk Fah traditional since the provincial came from another province And the youth was not interested in province's history and traditions deeply. Researchers have the creativity to craft a folk dance show. Lam Pern Berk Fah Tak Si La Nakhon to convey to young people in Mahasarakham by a dramatic outreach to schools in Mahasarakham province. The new generation of youth to use their spare time to become aware of the benefits and value the importance of Maha sarakham province, via a display explaining the history of the province to apply Public relations in Maha sarakham province held General. Such traditions as the blue pickup. In addition, there are also cultural province of mahasarakham, weaving of the provinces supported, one pen, one of the products, the product is a piece of fabric pattern sarai researchers adopted a costume display a unique combination of the dress.

Keywords : Berk Fah, Tak Si La Nakhon, Lam Pern Berk Fah Tak Si La Nakhon

บทนำ

วัฒนธรรมต่างๆ มีลักษณะเฉพาะและมีความแตกต่างกันไปตามปัจจัยของสภาพแวดล้อมและวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนที่อาศัยอยู่ร่วมกัน ในสังคมขนาดใหญ่จะมีวัฒนธรรมที่ประกอบขึ้นจากสังคมวัฒนธรรมย่อยหลายส่วน ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มคน ในภาคอีสานของประเทศไทยก็มีลักษณะเฉพาะและความแตกต่างทางสังคมวัฒนธรรมไปจากภูมิภาคอื่นๆ วัฒนธรรมของชาวอีสานมีลักษณะสังคมตามความเชื่อของชาวอีสาน อาทิ วัฒนธรรมการสร้างบ้านเรือนสังคมอีสานเป็นสังคมเกษตร สถาบันครอบครัวเริ่มจากขนาดเล็กอยู่ในบ้านแบบอีสาน คือเป็นห้องโถงห้องเดียว ด้านตะวันออกมีหิ้งพระเรียกว่าห้องเปิง การตั้งถิ่นฐานเป็นแบบกระจุก (Cluster) ใครตั้งบ้านเรือนอยู่ห่างเพื่อนจะถูกมองว่าผิดปกติ ชาวบ้านจึงมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันมาก วัฒนธรรมการเข้าสังคม สมาชิกในสังคมดำรงอยู่ด้วยการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน วัฒนธรรมประเพณี ชาวอีสานยึดเกาะกันโดยมีฮีต-คอง (จารีตประเพณี-ครองธรรม) เป็นการสร้างกฎระเบียบให้ปฏิบัติตาม ซึ่งการดำเนินชีวิตของสังคมเกษตร ยึดถือปฏิบัติตามกรอบของ ฮีตสิบสอง เป็นวัฏจักรในรอบปี วัฒนธรรมการเลือกคู่ครอง ชาวอีสานมีสถาบันครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้นของสังคมที่สำคัญที่สุดการมีคู่ครองที่ดีลูกหลานต้องเชื่อฟังผู้ใหญ่ ในการแนะนำนิยามยกย่องครอบครัวผิวเดียวเมียวเดียว สังคมชุมชนประกอบด้วยผู้คนจากหลายตระกูลรวมกัน ตระกูลหนึ่ง ๆ เรียกว่า "ชุม" แปลว่า สายเลือด สายตระกูลเดียวกัน ชาวอีสานให้ความสำคัญต่อระบบเครือญาติ หรือชุม เป็นการเห็นความสำคัญของพันธกรรมมากกว่าสิ่งแวดลอมแต่ไม่ละเลยอิทธิพลและความสำคัญของสิ่งแวดลอม ยกย่องนับถือคนที่จิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้เกียรติและยอมรับสิทธิส่วนบุคคล ไม่ล่วงละเมิดซึ่งกันและกัน วัฒนธรรมการทำมาหากิน การดำรงชีพให้ความสำคัญต่อผู้ที่มี ที่นาเป็นของตนเองไม่เช่าผู้อื่น และแสวงหาที่ทำกินเป็นของตนเองเนื่องจากการ

ให้ความสำคัญกับอาชีพเกษตรกรรม วัฒนธรรมกันด้วยปริมาณข้าวในเล้า (ยั้งข้าว) เป็นต้น

ประเพณีฮีต 12 หรือประเพณี 12 เดือนถ่ายทอดให้เห็นขนบธรรมเนียมประเพณีวิถีชีวิตของคนในชุมชนอีสานได้ชัดเจน ฉะนั้นประเพณี 12 เดือนซึ่งชุมชนอีสานได้ยึดปฏิบัติตามความเชื่อจึงเป็นบ่อเกิดแห่งนาฏกรรมอีสานขึ้นมา ซึ่งเกิดจากการสร้างสรรค์จากสุนทรียศาสตร์ของปราชญ์ชาวอีสาน อาทิ การเล่นสาดน้ำนิยมเล่นในเดือนสี่ (ประเพณีสงกรานต์) การแห่บั้งไฟเพื่อขอฝนปฏิบัติในเดือนหก (ประเพณีบุญบั้งไฟ) ประเพณีการไหลเรือไฟนิยมในช่วงเทศกาลเดือนสิบเอ็ด (ประเพณีออกพรรษา) เป็นต้น

จังหวัดมหาสารคามเป็นอีกจังหวัดหนึ่งในภาคอีสานที่ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม อาทการทำนา ทำไร่ ทำสวน ดังนั้นจังหวัดจึงได้ให้ความสำคัญกับการเกษตรเป็นอย่างมาก ในทุกๆปีจะมีการจัดงานประเพณีบุญเบิกฟ้าขึ้นในช่วงเดือน 3 ตามปฏิทินการนับเดือนของชาวอีสานในฮีตสิบสองคองสิบสี่ ซึ่งเป็นการทดแทนบุญคุณแผ่นดินที่ให้นมนุษย์ได้อาศัยทำอาชีพทางการเกษตร ทำนาปลูกข้าว สร้างรายได้ให้ประชาชนไม่เดือดร้อนและมีความเชื่อว่าในทุกปีต้องทำบุญใส่ปุ๋ยให้ดินเพื่อเป็นการทดแทนบุญคุณตลอดระยะเวลาปี และมีการเสี่ยงทายสภาพอากาศจากดินในแต่ละปีเกี่ยวกับผลผลิตด้านการเกษตรเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับประชาชนจะได้มีกำลังใจในการปลูกข้าวและทำนา ในทางวิทยาศาสตร์เชื่อว่าเป็นการทดสอบคุณภาพความเป็นกรดเป็นด่างของดินเพื่อจะได้ให้ปุ๋ยที่เหมาะสมกับค่าดินที่วัดนำไปสู่การสร้างผลผลิตทางการเกษตรที่เพิ่มขึ้น

ประเพณีบุญเบิกฟ้ามีตำนานการเริ่มประเพณีดังนี้ บุญเบิกฟ้า เป็นชื่องานประเพณีที่จังหวัดมหาสารคาม จัดเป็นประจำทุกๆ ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2531 คำว่า บุญเบิกฟ้า เป็นชื่องานประเพณีที่สืบเนื่องมาจากภูมิปัญญาดั้งเดิมของคนอีสาน ที่ชาวอีสานจัดขึ้นด้วยความเชื่อที่ว่าพื้นดินมีพระคุณต่อ

มนุษย์ เพราะ นอกจากพื้นดินจะให้ที่อยู่อาศัยแก่มนุษย์แล้วดินยังมีบุญคุณสร้างประโยชน์ต่อมนุษย์อีกด้วย ชาวมหาสารคามจึงจัดงานเพื่อทดแทนบุญคุณของแผ่นดินโดยสำนึกเสมอว่าดินเป็นผู้ให้ผลผลิตแก่มนุษย์ มนุษย์จึงต้องรู้จักทดแทนบุญคุณ โดยการบำรุงดินด้วยการให้สารอาหารเป็นการตอบแทนอาหารของดิน คือ ปุ๋ย จะเห็นว่า ปุ๋ยคอก หรือขี้วัว ขี้ควาย นั้นมีแร่ธาตุ ที่ดินต้องการ ดังนั้น จึงจัดให้มีวันเติมปุ๋ยให้แก่ดิน ในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี โดยเลือกให้วันขึ้น 3 ค่ำ ตามความเชื่อของการทำนายว่า เดือน 3 เป็นวันที่จะให้อาหารแก่ดิน ซึ่งในอดีตเดือน 3 เป็นเดือนที่ชาวอีสานจะเสร็จสิ้นจากการเพราะปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหาร ชาวอีสานจะเก็บเกี่ยวผลิตผลต่าง ๆ เสร็จสิ้นสมบูรณ์ในเดือน 3 “เดือน 3” จึงเป็นเดือนที่คนอีสานเห็นว่าเป็นเดือนที่ “มหัศจรรย์” หลายอย่าง นอกจากเป็นเดือนที่อุดมสมบูรณ์ในรอบปีแล้วยังเป็นเดือนที่ “ฟ้าร้อง” เป็นครั้งแรกของปี คนอีสานจะสังเกตปฏิภิกิริยาว่าฟ้าจะร้องทางทิศใด จะเป็นสัญญาณบอกความอุดมสมบูรณ์ของฝนในปีนั้นๆ ด้วย จากการวิจัยคนโบราณนั้น ได้พิสูจน์ความแม่นยำในการทำนายสถิติของฝนมาแล้ว และชาวอีสานได้บันทึกคำทำนายเป็นกลอน โสลกฝน (อดุล จันทนปุม, 2556 : สัมภาษณ์) ในการจัดงานประเพณีบุญเบิกฟ้า จังหวัดได้ขอความอนุเคราะห์การแสดงจากหน่วยงานและสถานศึกษาในจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามเป็นต้นสังกัดของผู้วิจัย ได้มีส่วนร่วมในการจัดการแสดงในประเพณีบุญเบิกฟ้าเป็นประจำทุกปี ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงคุณค่าและเล็งเห็นความสำคัญ จึงได้คิดประดิษฐ์ผลงานนาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์ชุด ฟ้อนลำเพลินเบิกฟ้าตักสิลานคร เพื่อเป็นการร่วมอนุรักษ์ เผยแพร่ และประชาสัมพันธ์จังหวัดมหาสารคามอีกด้วย

อีสานมีความร่ำรวยด้านศิลปะดนตรีการฟ้อนรำ อันแสดงถึงวิถีชีวิตและเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่นจะแตกต่างกันออกไปตามสภาพความเป็นอยู่ขนบธรรมเนียม ประเพณีและสภาพภูมิศาสตร์ ทำให้

มีรูปแบบการฟ้อนที่หลากหลาย โดยแบ่งตามจุดมุ่งหมายของการฟ้อนรำดังนี้ การฟ้อนเพื่อเช่นสรวงบูชา การฟ้อนเพื่อความสนุกสนานในเทศกาลต่างๆ การฟ้อนเพื่อความเป็นสิริมงคล ศิลปะการแสดงดนตรีของชาวอีสานประกอบด้วยการขับร้อง การฟ้อนและการบรรเลงดนตรี (เจริญชัยชนไพโรจน์, 2542 : 4) การแสดงทางด้านดนตรีและนาฏศิลป์ถือว่าเป็นมรดกของสังคมที่บรรพบุรุษได้สร้างสมขึ้นมาเพื่อเป็นวิถีแห่งการดำรงชีวิตการสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะของมนุษย์ มีมาจกสาเหตุเดียวกันคือ มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่ต้องการอาหารทางใจและสติปัญญา มนุษย์มีธรรมชาติ รักความสุข ความงาม รักความประณีต ของเสียงที่ไพเราะ มนุษย์มีมันสมอง มีสติปัญญาล้ำเลิศกว่าสัตว์ทั้งหลายสามารถปรับปรุงสิ่งแวดล้อมให้เป็นประโยชน์แก่ตนทุกระยะทั้งยังมีความสามารถในการใช้ฝีมืออย่างยอดเยี่ยมเมื่อมนุษย์อยู่ในภาวะที่จะสร้างสรรค์ความงาม จึงได้เกิดผลงานทางด้านศิลปะ ศิลปวัฒนธรรมทางด้านดนตรี – นาฏศิลป์เป็นสุนทรียศาสตร์แขนงหนึ่งที่บรรพบุรุษของชุมชน ได้สร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อความบันเทิง และผ่อนคลายความตึงเครียดของสังคม เพราะในอดีตสังคมขาดปัจจัยเกื้อหนุน ในการดำรงชีวิตที่สมบูรณ์จึงจำเป็นต้องใช้การดนตรีนาฏศิลป์ปลอบประโลม และสร้างขวัญกำลังใจให้ชุมชนเกิดความมั่นใจในการดำรงชีวิตอยู่อย่างเบิกบาน และมีความสุข ปัจจุบันถึงแม้ว่าโลกจะเจริญไปด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมมีปัจจัยเกื้อหนุนที่จะอำนวยความสะดวกให้ผู้คนดำรงชีวิตความเป็นอยู่อย่างมีความสุขทั้งในด้านของความบันเทิง และการลดภาวะของความตึงเครียดของอารมณ์นี้ไม่พ้นผลงานด้านนาฏกรรมโดยจะเห็นได้จากการสร้างสรรค์ผลงานด้านดนตรี – นาฏศิลป์ ที่กำเนิดขึ้นใหม่ๆ อยู่เสมอ (กรมศิลปากร, 2535 : 21) ลักษณะดนตรีของทางภาคอีสาน แต่เดิมตามสภาพภูมิอากาศทางภาคอีสานมีอากาศที่ร้อนและแห้งแล้ง เมื่อถึงเวลาหน้าฝนชาวอีสานต้องรีบทำมาหากินเพื่อเลี้ยงปากเลี้ยงท้อง จนไม่มีเวลาที่จะ

จะสนุกสนาน มากนัก เครื่องดนตรีจึงไม่สวยงาม ประดิษฐ์ขึ้นอย่างเรียบง่าย และใช้วัสดุอุปกรณ์ที่หาได้ในท้องถิ่น การบรรเลงก็รวดเร็วคึกคัก เร้าใจ กระชับและสนุกสนาน แสดงถึงความเร่ร่อน โปงลาง เป็นเครื่องดนตรีประเภทตีที่สามารถบรรเลงทำนองได้ (Malodic Percussion) หมายถึง เครื่องดนตรีที่เกิดเสียงด้วยการใช้ฆ้องแคนลงบนสายลวดซึ่งแผ่นไม้หรือโลหะให้เกิดเป็นท่วงทำนองและจังหวะไปพร้อมกันเสียงของโปงลางทำให้เกิดจินตนาการเห็นภาพวิถีชีวิตของชนบทชาวอีสานซึ่งเป็นสังคมเกษตรต้องถอนวัวควายออกไปเลี้ยงตามทุ่งนาป่าเขา เมื่อถึงตอนเย็นก็ได้ออกกลับเข้าคอกอยู่เป็นประจำเสียงของโปง ขอก ขิก บนคอกควายจะดังก้องทั่วท้องทุ่ง ความโดดเด่นของเสียงโปงลางที่มีลักษณะเสียงเป็นธรรมชาตินั้น เมื่อนำโปงลางมาบรรเลงผสมกับเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานชิ้นอื่นๆ เช่น พิณ แคน ซอ กลอง ฉิ่ง ฉาบ ทำให้เกิดดนตรีพื้นบ้านอีสานที่มีลักษณะเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ และเป็นที่นิยมโดยทั่วไปว่า “วงโปงลาง” (สำเร็จ คำโหมง, 2522 : 23) ด้านรูปแบบทำพ็อนประกอบดนตรีที่ใช้ในงานประเพณีและพิธีกรรมมานานแล้ว โดยส่วนใหญ่ทำพ็อนของชาวอีสานจะมาจากการเลียนแบบกริยาของมนุษย์ และการเลียนแบบทำทางในการประกอบอาชีพ ดังนั้น การสร้างสรรค์ผลงานทางนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานโดยมากมักจะแสดงในงานประเพณีและพิธีกรรมแต่ละช่วงของชาวอีสานที่เรียกกันว่า ฮีต บางประเพณีใช้การพ็อนประกอบในขบวนแห่ เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ผ่อนคลายความตึงเครียด มีจังหวะเร้า เช่น แข่งบั้งไฟ เป็นต้น ส่วนการแสดงที่ใช้ประกอบพิธีกรรม เช่นการแสดง บายศรีสู่ขวัญ พ็อนภูไท เป็นต้น ในการคิดประดิษฐ์ทำพ็อนพื้นบ้านอีสานจะยึดทำพ็อนแม่บทอีสานทั้ง 32 ทำ มาเป็นหลักในการประดิษฐ์ทำพ็อนพื้นบ้านอีสานเพื่อให้เกิดความเหมาะสมควรเลือกใช้ทำที่มีความหมายสอดคล้องและเหมาะสมกับประวัติดุติการแสดง (ฉวีวรรณ พันธุ, 2538 : 71) ด้านรูปแบบของการคิดประดิษฐ์ทำพ็อนผู้ประดิษฐ์ต้องมีความรู้สามารถแยกได้

ว่าทำพ็อนไหนเป็นลีลา ส่วนไหนเป็นทำพ็อนเชื่อม และให้คำนึงถึงพื้นฐานความสามารถของผู้เรียนว่าจะสามารถรับลีลาทำพ็อนเชื่อมโยงได้มากน้อยเพียงใด เพราะลีลาทำพ็อนที่สวองงามมักจะต้องอาศัยการยกเยื้อง ถ้าผู้เรียนไม่สามารถที่จะรับได้ก็ให้ประดิษฐ์ทำพ็อนไปอย่างเรียบ ๆ โดยการตัดลีลาออกให้หมด วิธีนี้ความสวองงามนั้นจะลดน้อยลง ส่วนลักษณะการแปลแถวที่ซ้ำ ๆ ในระบำรำพ็อนชุดเดียวกัน และผู้คิดประดิษฐ์ทำพ็อนต้องใช้ปฏิภาณและไหวพริบในการแปลแถวให้ดูสัมพันธ์กลมกลืน หลักเลื่องการแปลแถวที่ดูแล้วชุลมุน (สุวรรณณี ชลานุเคราะห์, 2538 : 50)

ตามข้อความที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาข้างต้น เมื่อความสำคัญของวัฒนธรรมประเพณีและขนบธรรมเนียมต่างๆ ถูกลดทอนหายไป ดังจะเห็นได้จากการให้ความสำคัญด้านเทคโนโลยี เนื่องจากปัจจุบันเทคโนโลยีด้านต่างๆ อาทิ อุตสาหกรรม เศรษฐกิจ การศึกษา คอมพิวเตอร์ โซเชียลเน็ตเวิร์ค ได้วิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงและเพิ่มศักยภาพขึ้นเรื่อยๆ ตามยุคสมัย วัฒนธรรมก็เป็นส่วนสำคัญที่สามารถเชิดชูความเป็นเอกลักษณ์ของชาติไว้ให้ดำรงอยู่ได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีแนวคิดในการเผยแพร่ผลงานวิชาการเพื่อเป็นการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์ ชุด ลำเพลินเบิกฟ้าตักสิลานคร จากวัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาทางท้องถิ่นของบรรพบุรุษสมัยโบราณ อีกทั้งผู้วิจัยต้องการถ่ายทอดวัฒนธรรมการแสดงของท้องถิ่นให้เยาวชนรุ่นต่อไป ได้มีความตระหนักถึงคุณค่าของประเพณีบุญเบิกฟ้าและผลงานทางด้านนาฏศิลป์อันเป็นศิลปวัฒนธรรมที่ดงาม และให้เยาวชนรุ่นหลังได้เห็นความสำคัญของขั้นตอนต่างๆ ในประเพณีบุญเบิกฟ้าและเพื่อช่วยประชาสัมพันธ์งานประเพณีบุญเบิกฟ้าของจังหวัดมหาสารคามให้เป็นที่รู้จักแก่บุคคลทั่วไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อ ประดิษฐ์ การแสดง พื้นบ้าน
สร้างสรรค์ ลำเพลินเบิกฟ้าตากสิลานคร
2. เพื่อเผยแพร่การแสดงพื้นบ้านสร้างสรรค์
ลำเพลินเบิกฟ้าตากสิลานครและนำไปจัดแสดงได้

ขอบเขตการวิจัย

- ขอบเขตข้อมูลบุคคล
- 1.1 ผู้รู้ จำนวน 3 คน
 - 1.2 ผู้ได้รับการถ่ายทอดการแสดง จำนวน
30 คน
 - 1.3 ผู้ชม จำนวน 30 คน
- ขอบเขตข้อมูลภาคสนาม
- การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยจากการเก็บข้อมูลขอบเขต
พื้นที่จังหวัดมหาสารคาม ขอบเขตด้านเนื้อหาศึกษา
ประวัติจังหวัดมหาสารคามประกอบการวิเคราะห์
กระบวนการถ่ายทอดทำรำ และเพื่อใช้ประดิษฐ์การ
แสดงพื้นบ้านสร้างสรรค์ ชุด ลำเพลินเบิกฟ้าตากสิลา
นคร ขอบเขตระยะเวลา ตั้งแต่ พ.ศ. 2556 – พ.ศ.
2557

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มประชากรตัวอย่าง แบ่งเป็น 3 กลุ่ม
ได้แก่
- 1.1 ผู้รู้ จำนวน 3 คน
- 1.1.1 ผู้เชี่ยวชาญ ศิลปินท้องถิ่น จำนวน
4 คน ได้แก่

ดร.ฉวีวรรณ พันธุ ศิลปินแห่งชาติ
สาขาศิลปะการแสดง (หมอลำ)

นาย พรชัย ศรีสารคาม
ผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีพื้นบ้าน

นายจำปี อินทร์อุ้นโชติ ผู้เชี่ยวชาญการ
แสดงพื้นบ้านวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด

ผศ.โมฬีศรีแสนยงค์ อาจารย์
ประจำหลักสูตรสาขาวิชานาฏศิลป์และการละคร

- 1.2 ผู้ได้รับการถ่ายทอดการแสดง จำนวน
100 คน

1.2.1 นักศึกษาหลักสูตร
สาขาวิชานาฏศิลป์และการละคร มหาวิทยาลัยราช
ภัฏมหาสารคาม

1.3 ผู้ชมและบุคคลทั่วไป

1.3.1 ผู้ชม จำนวน 30 คน

2. การสังเกตและการวัดผลประเมินผล การ
สังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในการลงพื้นที่
เก็บข้อมูลเพื่อนำมาประดิษฐ์ชุดการแสดง

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- 3.1 แบบสอบถาม
 - 3.2 แบบสัมภาษณ์
 - 3.3 แบบบันทึก
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บรวบรวมข้อมูลแนวคิด
ทฤษฎีเอกสารงานวิจัยและหนังสือบทความที่
เกี่ยวข้อง ได้แก่ข้อมูลประวัติจังหวัดมหาสารคาม
ข้อมูลประเพณีบุญเบิกฟ้า เพื่อใช้ประกอบการ
วิเคราะห์โดยรวมจากข้อมูลที่ปรากฏ ข้อมูลเอกสารที่
เกี่ยวข้องเพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์สังเคราะห์จาก
แนวคิดทฤษฎี งานวิจัย เอกสาร หนังสือ หนังสือพิมพ์
บทความ วารสาร

5. การวิเคราะห์ข้อมูล หลังจากผู้วิจัยรวบรวม
เอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
การสัมภาษณ์ การถ่ายทอด และสังเกตการณ์ ผู้วิจัย
จะนำข้อมูลทั้งหมดเพื่อนำมาวิเคราะห์เชิงบรรยาย
โดยใช้กรอบแนวคิดตามที่ได้กำหนดไว้มาเป็นกรอบ
ในการวิเคราะห์ในครั้งนี้

ผลการศึกษา

การแสดงชุดลำเพลินเบิกฟ้าตากสิลานคร
เป็นนาฏศิลป์พื้นบ้านที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ ตาม
แนวคิดของการประดิษฐ์ชุดการแสดงทำรำพื้นเมือง
ต้องศึกษาทำรำที่เป็นแม่ท่าหลักของท้องถิ่นแล้ว
นำมาประดิษฐ์ทำรำให้ครอบคลุมความหมายของ
เนื้อหาในการรำนั้นๆ จึงได้คัดเลือกแม่ท่าหลักมาใช้
ให้เหมาะสม ในผลงานการประดิษฐ์ชุดการแสดง มิได้
มีความสำคัญอย่างเดียว จะต้องให้ความสำคัญกับ
ทำนองเพลง เนื้อร้องและเครื่องแต่งกายด้วย ถ้าเป็น

องค์ประกอบการแสดงประเภททำรำ ใช้ผู้แสดงเป็นหมู่คณะควรคำนึงถึงความพร้อมเพรียงเป็นหลัก จำเป็นต้องมีการแปรแถว จุดประสงค์เพื่อไม่ให้ทำรำนั้นหยุดนิ่ง การแปรแถวในการแสดงพื้นเมืองไม่มีรูปแบบตายตัวคำนึงถึงความสนุกสนานครึกครื้นและแสดงอารมณ์ประจำท้องถิ่นเป็นใหญ่ การเชื่อมทำรำเป็นการนำทำรำแม่ท่าหลายๆ ท่ามาเชื่อมโยงให้ติดต่อกันโดยใช้ลีลาในการร่ายรำมาเชื่อมทำรำให้กลมกลืนให้มากที่สุด ดังนั้นก่อนที่ผู้วิจัยจะคิดประดิษฐ์ทำรำจึงจำเป็นต้องอาศัยพื้นฐานความรู้และประสบการณ์ ที่ได้เรียนรู้มาประดิษฐ์เป็นชุดการแสดง ลำเพลินเบิกฟ้าตากสิลานคร มีกระบวนการประกอบสร้าง ดังนี้ ดนตรี บรรเลง ทำรำ เครื่องแต่งกาย นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลในจังหวัดมหาสารคาม จากส่วนที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของจังหวัดเพื่อนำมาประดิษฐ์ชุดการแสดงที่จะใช้สำหรับเผยแพร่และประชาสัมพันธ์จังหวัดในโอกาสต่างๆตามความเหมาะสม อันได้แก่ งานประเพณีบุญเบิกฟ้าที่เป็นงานประเพณีประจำจังหวัด งานรื่นเริง รวมถึงงานประชาสัมพันธ์สินค้าและผลิตภัณฑ์ที่สร้างชื่อเสียงให้กับจังหวัดมหาสารคามเพื่อดำเนินตามนโยบายของประเทศในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนด้วย ผู้วิจัยได้มีการบูรณาการด้านการเรียนการสอนให้เข้ากับ ปรัชญา วิสัยทัศน์ และพันธกิจของทางคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม เกี่ยวกับการนำความรู้สู่ชุมชน ด้วยการนำตัวแทนนักศึกษาออกบริการวิชาการด้านการแสดง การถ่ายทอดการแสดงชุด ลำเพลินเบิกฟ้าตากสิลานคร ให้กับกลุ่มโรงเรียนตัวอย่างในจังหวัดมหาสารคาม เพื่อเป็นการปลูกฝังให้ร่วมกันอนุรักษ์เผยแพร่ และถ่ายทอดให้เยาวชนรุ่นหลังนอกจากจะได้เล็งเห็นคุณค่าของการแสดงแล้วยังได้มีบทบาทที่เป็นส่วนหนึ่งในการมีส่วนร่วมประชาสัมพันธ์ การสร้างชื่อเสียงให้กับจังหวัดมหาสารคามได้เป็นที่รู้จักแก่บุคคลทั่วไปตามที่ได้กล่าวไว้ในบรรทัดการเล่าถึงประวัติการก่อตั้งจังหวัด ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาผู้วิจัยจึงได้ตระหนักถึงความสำคัญใน

การประดิษฐ์ชุดการแสดง ลำเพลินเบิกฟ้าตากสิลานครตามกระบวนการประกอบสร้างดังกล่าวที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว พร้อมกับได้ตั้งชื่อชุดการแสดงตามชื่อประเพณีประจำจังหวัด คือ ประเพณีบุญเบิกฟ้า หมายถึงประเพณีที่จัดขึ้นเพื่อเป็นการทดแทนบุญคุณของพื้นดิน ประกอบกับชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งของเมืองมหาสารคามที่ชื่อว่า ตากสิลานคร หมายถึงเมืองแห่งการศึกษาที่มีสถานศึกษามากที่สุดในภาคอีสาน โดยการถ่ายทอดเนื้อหาผ่านบทร้องหมอลำ ทำนองลำเพลินเพื่อให้เข้ากับศิลปวัฒนธรรมการแสดงของชาวอีสานและต้องการให้เป็นเอกลักษณ์ที่แสดงถึงความเป็นพื้นบ้าน ดังนั้น การประดิษฐ์ชุดการแสดง ลำเพลินเบิกฟ้าตากสิลานคร จึงหมายถึง การแสดงเพื่อเบิกฟ้าหรือเปิดฟ้าจังหวัดมหาสารคามให้เป็นที่รู้จักแก่บุคคลทั่วไป

ที่มาของการแสดง

จังหวัดมหาสารคามเป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่จุดศูนย์กลางของภาคอีสานและเป็นเมืองที่มีสถานศึกษาจำนวนมากที่สุดในภาคอีสานจนได้รับชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่ง ชื่อว่า เมืองตากสิลานครซึ่งมีความหมายว่าเมืองแห่งการศึกษานั้นเอง นอกจากนี้ยังมีประเพณีที่สำคัญประจำปี ได้แก่ ประเพณีบุญเบิกฟ้า ซึ่งเป็นประเพณีที่สืบเนื่องมาจากภูมิปัญญาดั้งเดิมของบรรพบุรุษโดยจัดขึ้นตามความเชื่อในเรื่องของการทดแทนพระคุณแก่พื้นดินที่เป็นแหล่งสร้างความอุดมสมบูรณ์และสร้างอาชีพให้กับเกษตรกรชาวจังหวัดมหาสารคาม ด้วยเหตุนี้เองผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญในด้านต่างๆ เช่น ด้านการศึกษา ด้านการประกอบอาชีพ ด้านประเพณี ด้านศิลปวัฒนธรรม ด้านการทอผ้า และด้านการแสดงของจังหวัดมหาสารคาม ซึ่งแต่ละด้านมีเอกลักษณ์เฉพาะที่สามารถนำมาประชาสัมพันธ์และสร้างชื่อเสียงให้เป็นที่รู้จักแก่เยาวชนรุ่นหลังรวมถึงประชาชนทั่วไป เพื่อเกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้คิดประดิษฐ์ชุดการแสดง ลำเพลินเบิก

ฟ้าดักกลีลานคร นาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ เพื่อให้เป็นการแสดงที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์จังหวัด

ลำเพลินเบิกฟ้าดักกลีลานคร หมายถึง การเบิกฟ้าหรือเปิดฟ้าจังหวัดมหาสารคามซึ่งเป็นเมืองแห่งการศึกษาให้เป็นที่รู้จักแก่ประชาชนทั่วไป ด้วยการนำชื่อของงานประเพณีบุญเบิกฟ้าและชื่อเมืองดักกลีลานครมาตั้งเป็นชื่อชุดการแสดงเพื่อให้ผู้ชมเข้าใจง่ายขึ้น ในการประดิษฐ์การแสดงพื้นบ้านชุด ฟ้อนลำเพลินเบิกฟ้าดักกลีลานครนี้มีองค์ประกอบด้านการแสดง โดยนำเอกลักษณ์เด่นๆ ในจังหวัดมาใช้สื่อความหมายเพื่อเป็นสัญลักษณ์ในการแสดง เช่น การนำลายผ้าสร้อยดอกหมาก มาตัดเย็บเป็นเสื้อผ้าที่ใช้ในการแสดง นำคอกกลีลาวดีสีขาวซึ่งดอกไม้ประจำจังหวัดมาติดศีรษะ เพื่อให้เกิดผลงานสร้างสรรค์ตามความเหมาะสมผ่านสัญลักษณ์ที่อยู่บนร่างกายของผู้แสดงทำให้ผู้ชมเข้าใจ และให้เยาวชนรุ่นหลังได้เห็นคุณค่าของการแสดงพื้นบ้านนำไปสู่ความภาคภูมิใจในการเป็นตัวแทนเพื่ออนุรักษ์ ถ่ายทอด และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมการแสดงพื้นบ้าน ลำเพลินเบิกฟ้าดักกลีลานครและสร้างชื่อเสียงให้กับจังหวัดมหาสารคามสืบไป

ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง

การบรรเลงทำนองเพลงแบบดั้งเดิม ด้วยเครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสาน ปกติจะใช้เครื่องดนตรีแต่ละชนิดบรรเลงเดี่ยวไม่นิยมนำเครื่องดนตรีพื้นบ้านมาบรรเลงผสมกัน ด้วยเหตุผล หลายประการ เช่น เวลาไม่อำนวย ทำนองเพลงที่จะบรรเลงร่วมกันมักจะประสานกันได้ยากเพราะไม่มีการบันทึกตัวโน้ต ผู้บรรเลงจะบรรเลงไปตามความสามารถและความถนัดของตน โดยการนำลายหลัก (หมายถึงแม่เพลงของโปงลาง) มาผสมผสานกันเพื่อทำให้เกิดลายเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ ขึ้น มากมาย โดยจะสังเกตได้ว่าการบรรเลงลายเพลงแต่ละเพลงนั้น จะเริ่มต้นด้วยเกริ่นเพลงบรรเลงก่อนเสมอ แล้วจึงบรรเลงต่อด้วยการดำเนินทำนองหลัก ลักษณะท่วงทำนองของแต่ละลายเพลงจะมีทำนองสั้น ๆ จึงทำให้บรรเลงกลับไป

กลับมาได้ตามความพอใจของผู้บรรเลง ต่อจากการบรรเลงทำนองหลักก็จะเป็นการบรรเลงทำนองแรกด้วยเหตุดังกล่าวนี้จึงทำให้ดนตรีพื้นบ้านอีสานต้องบรรเลงเดี่ยวเป็นส่วนใหญ่ ในอดีตเช่น การเดี่ยวแคน เดี่ยวพิน เดี่ยวโปงลาง เป็นต้น เมื่อมีการบรรเลงดนตรีพื้นบ้านต่อ ๆ ไป จะเห็นว่าผู้ฟังเกิดความเบื่อหน่ายและลดความนิยมในการฟังผู้บรรเลงจึงได้ คิดสร้างการบรรเลง ให้มีวิวัฒนาการไปสู่ความแปลกใหม่ ด้วยการนำเครื่องดนตรีแสดงเดี่ยว แต่ละชนิดมาบรรเลงร่วมกัน จนมีผลให้การบรรเลงดนตรีพื้นบ้านนั้นมีความไพเราะเร้าใจมากขึ้น และสร้างความนิยมให้ผู้ฟังมากขึ้น (ทูลทองใจ ซึ่งรัมย์ , 2555 : สัมภาษณ์)

วงดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง ลำเพลินเบิกฟ้าดักกลีลานคร นาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ใช้วงดนตรีพื้นบ้านอีสาน คือ วงโปงลาง มีเครื่องดนตรีประกอบไปด้วย 1. แคน 2. โหวด 3. พิน 4. เบส 5. โหซอง 6. โปงลาง 7. กลองหาง 8. เครื่องกำกับจังหวะ คือ กลองตุ้ม ฉิ่ง และฉาบ

บทร้อง

การแสดงลำเพลินเบิกฟ้าดักกลีลานคร เป็นการแสดงพื้นบ้านที่ผู้วิจัยได้สร้างสรรค์ขึ้นใหม่ จึงมีบทร้องในทำนองลำเพลิน กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของจังหวัดมหาสารคาม ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งจังหวัดมหาสารคาม และการเชิญชวนให้มาเที่ยวจังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาเรียบเรียงแล้วนำข้อมูลที่ได้ไปปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปการแสดงพื้นบ้านในการประพันธ์บทร้องและทำนองเพลง โดยได้รับความอนุเคราะห์จากนายจำปี อินทร์อุ่นโชติ ศิลปินพื้นบ้านประจำวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ดเป็นผู้ประพันธ์บทร้อง และมีอาจารย์ฉวีวรรณ ดำเนิน ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง หมอลำ เป็นผู้เรียบเรียงบทร้อง ประพันธ์ทำนองและบันทึกเสียงโดย อาจารย์ศุภกรใส แก่นทอง อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปะการแสดงพื้นบ้านวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด ขับร้องโดยนางสาวแอนนา

อริสา ศิลปินพื้นบ้าน นักร้องลูกทุ่งหมอลำ ดังเนื้อร้องดังต่อไปนี้

เปิดผ้าม่านก้มมองเห็นจางปางฟ้า แหงน
หน้าส่องมองหาดักกลิลาล่าเพลิน สิ้นลงลายพ่อน

ท่านองเดินลำเพลินไอย์น้อยนาย อันว่าสารคามนี้ตั้งก่อนกาฬสินธุ์ ตามไต่ยนิทาน แก้วบัวโฮมมาตั้ง เพราะว่าเมืองเขาอ้างปวงชนแตกตื่น พากันไหลหลังขึ้นมาได้และเหนือ ยังมีเพียบบอกไว้ ชื่อว่าเมืองแพน พาพลแสนพันนายล่องลงมาได้ ว่าสิไปครองสร้างเมืองสุรินทร์เขมร ส่วยพันแห่ลวคนเอย ตาเว็นสายแดดฮ้อน จวนช่อนระหว่างเพล จึงมาเห็นแม่น้ำห้วยแอ่งวังใส พากันลงลอยมุดอาบเย็น หายฮ้อน ตอนพันตาเว็นค่าย มาถึงบ้านกุ่ม ชุมนี้จึงเชยอยู่พันทำสร้างไถนา จึงได้ใส่ชื่อว่าบ้านกุ่มหนองไหล ห้วยนาบไยบึงเคนบ่อนเนาไต่ยนี้ มีนามเอ็นสารคามนามใหม่ แต่สมัยองค์พระพุทธรูปยอด้ฟ้ามาสร้างชื่อเสียง พ่อเนื้อเกี้ยงเสียงหม่วนจาขาน ลูกหลานเมือง สารคาม หากท่างามดูได้ หากท่างามดูได้ ไอย์น้อยชาย เชิญมาชมเบ่งบ้าน อย่าไต่ผ่านกายหนี พวกเขามีสัมพันธ์ต่อกันแต่นานแล้ว ชาวประชาอาเซียนหมุนเวียนกันในกลุ่ม ที่ประชุมว่าไต่ไทยแท้แปรร ชาวไทย ไทยลื้อ ไทยเขิน (ซ้า) อยู่ตามพัก ตามเนิน ห้วยหนอง คลองแห่ว ยายลงมาแต่เมืองยั่วกุกยั่ว เลาะลงมาตามทิวภูเขาเก่าไต่จอนตลอดถึงทุ่งลานช้าง ล้านนา พากันไหลลงมาเป็นชุมเป็นหมู่ ถอยมารวมกันอยู่เป็นพืด เป็นพืด แต่พม่าจนถึงหัวพันหกห้า แต่สืบเก่าเจ้าฟ้า จนถึงหลวงพระบาง ทางเมืองยม เมืองยาง แสนหวิชีปอง งอมาที่แหลมทองท้องที่ มาเที่ยวงานมือนี่ เชิญพี่เที่ยวชมพ่อยอดอ้อมมาชมเบ่งคนงาม สารคามคนสวย ให้ท่านรวย ทุกคนเคื้อ ให้ท่านรวยทุกคนเคื้อ ไอย์น้อยชาย พอปานพิมเอาไต่ชาวไทยฮักชาติ ปานคนวาดรูปไต่สิดูไต่บาด ท่านนี้ ท่านองเพลง คนดีมีศรีมีศักดิ์ ทุกคนรู้จักดีแล้วไต่ใหม่ ประเสริฐงามเลิศและจริงใจ จะอยู่ใกล้หรือไกลเมืองไทยพัฒนา ท่านองเดินลำเพลิน(ต่อ) หาเงินไต่ ซ้อกินไปให้มันหม่วนคั่นมีเงินบ่ ไต่ซ้อกินไปไต่อยู่คง ไต่ะไต่ไต่เอง เจ้าผู้ถ่วงเงิน

หนา เจ้าผู้มาบุญส่งเจ้าผู้หงษ์ท่านฟ้า ตาเหลี่ยมส่อง
วาว ยืมออกยั่วชาวผ่องสีใส ประเทศไต่ มาเห็นบ่อ
ยากคั่นเมื่อบ้าน (จบ)

เครื่องแต่งกาย

ชาวไทยอีสาน เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพมาจากจังหวัดต่าง ๆ ในภาคอีสาน และมีวัฒนธรรมในการทอผ้าที่สืบทอดต่อกันมา ผู้หญิงในแถบนี้นิยมนุ่งผ้ามัดหมี่ สวมเสื้อตามสมัยนิยม ผู้ชายนุ่งผ้าโสร่ง มีผ้าขาวม้าคาดเอว สวมเสื้อตามสมัยนิยม ผู้หญิงชาวไทยอีสานมักไว้ผมยาว ส่วนผู้ชายตัดผมสั้น หากไปวัดหรืองานพิธีต่าง ๆ จะมีผ้าสไบห่มทับเสื้อทั้งหญิงและชาย พ่อนลำเพลินเบิกฟ้าดักกลิลานคร เป็นการแสดงพื้นบ้านอีสานที่ประดิษฐ์จากความคิดสร้างสรรค์โดยมีแรงบันดาลใจจากการแสดงลำเพลินของชาวอีสาน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้ศึกษารูปแบบเครื่องแต่งกายตามแบบของการแสดงลำเพลินที่แสดงถึงความสนุกสนาน เพลิดเพลิน โดยสวมเสื้อผ้าฝ้ายแขนสั้นสีชมพู แล้วนำผ้าพื้นเมืองอีสานที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวจังหวัดมหาสารคาม คือลายสร้อยดอกหมาก มาสวมเป็นผ้าถุงประกอบการแสดงเพื่อให้เห็นถึงศิลปวัฒนธรรมการทอผ้าของชาวจังหวัดมหาสารคามด้วย

ภาพประกอบที่ 1 ภาพผ้าถุงลายสร้อยดอกหมาก

ภาพประกอบที่ 2 เครื่องประดับเงินที่ใช้ในการแสดง

ทำรำลำเพลินเบิกฟ้าดักกลิลานคร

ลำเพลินเบิกฟ้าดักกลิลานคร เป็นนาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ที่ผู้วิจัยมีแนวคิดมาจากการแสดงลำเพลินซึ่งมีความหมายถึงความสนุกสนานมีจังหวะ

เร็วสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชาวอีสานที่ชอบความสนุก ผ่อนคลายความตึงเครียด บทร้องเชิญชวนให้ประชาชนได้รู้จักจังหวัดมหาสารคามและเชิญมาเที่ยวจังหวัดมหาสารคามตามที่จังหวัดได้มีการสนับสนุนการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน อีกทั้งยังเป็นการประชาสัมพันธ์จังหวัดด้วยการแสดงที่เป็นศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ผู้วิจัยได้ประดิษฐ์ท่ารำขึ้นใหม่ตามความคิดสร้างสรรค์โดยยึดตามหลักแนวคิดทฤษฎีของการประดิษฐ์ท่ารำทางนาฏศิลป์ไทยและนาฏศิลป์พื้นบ้านและมีแนวทางการย่ำเท้าแบบลำเพลิน ลีลาท่าฟ้อนมาจากท่าแม่บทอีสาน นำมาประดิษฐ์ให้สอดคล้องกับเนื้อเพลงที่ได้ประพันธ์บทขึ้นใหม่เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและยังคงรูปแบบไว้ซึ่งการแสดงนาฏศิลป์ด้วยแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์ไทยที่ว่า การประดิษฐ์ท่ารำพื้นเมืองต้องศึกษาท่ารำที่เป็นแม่ท่าหลักของท้องถิ่น แล้วนำมาประดิษฐ์ลีลาเชื่อมท่ารำให้ครอบคลุมความหมายของเนื้อหาในระบำนั้น ๆ ได้ คัดเลือกแม่ท่าหลักมาใช้ให้เหมาะสม ไม่จำเป็นต้องนำมาใช้เริ่มต้นในท่าที่ 1 ของแม่ท่าเสมอไป อาจจะหยิบแม่ท่าหลักในท่าที่ 8 มาใช้เป็นท่าเริ่มต้นในผลงานการประดิษฐ์ท่ารำของตนเองทั้งหมด 40 ท่า

ภาพประกอบที่ 2 ภาพตัวอย่างท่ารำ

รูปแบบการแปรแถว

ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการแสดงและรูปแบบการแปรแถว เพื่อความสวยงามและความเพลิดเพลินในการรับชมการเข้าและออกของผู้แสดง

ตามลำดับด้วยท่ารำที่จะสามารถเชื่อมท่าและแปรแถวได้อย่างสอดคล้องกันทั้งหมด 7 รูปแบบ ดังนี้ 1. แถวจุดเพราะฉะนั้น 2 จุด 2. แถวหน้ากระดาน 3. แถวตรงและแถวเฉียง 4. แถวเฉียง 1 แถว 5. แถวหน้ากระดาน 2 แถว 6. แถวรูปตัวที 7. แถวหน้ากระดาน 2 แถว

การถ่ายทอดและเผยแพร่

ผู้วิจัยได้ใช้หลักการถ่ายทอดตามแนวคิดทฤษฎีของอมรา กล้าเจริญ ที่กล่าวว่าในเรื่องการถ่ายทอดในวิธีสอนนาฏศิลป์ ผู้ถ่ายทอดต้องทราบข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องที่จะถ่ายทอด โดยเฉพาะประวัติความเป็นมา สิ่งที่ได้รับจะต้องรู้เป็นช่วงแรกคือ เนื้อหาทางรูปแบบการแสดง จึงได้แบ่งขั้นตอนการรำดังนี้ ขั้นกำหนดบทเรียน ขั้นศึกษาบทเพลงและขั้นสอนปฏิบัติรำ ตามกระบวนการเรียนรู้ 6 ขั้นของบลูม เบนจามิน เอส. บลูม (Benjamin S. Bloom) แล้วถ่ายทอดให้กับนักศึกษาหลักสูตรสาขาวิชานาฏศิลป์และการละคร มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ผลการวิจัย

จากผลการศึกษาเกิดเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยฉบับนี้ คือการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์สืบทอด และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี การแสดง และการทอผ้า เพื่อให้เยาวชนรุ่นหลังได้เล็งเห็นคุณค่าและตระหนักถึงความสำคัญของจังหวัดมหาสารคาม อีกทั้งยังได้มีส่วนช่วยในการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์จังหวัดมหาสารคามอย่างภาคภูมิใจ ในการแสดง นาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ลำเพลินเบิกฟ้าดักสิลานคร

อภิปรายผล

จากการสรุปและนำเสนอข้อมูลการวิจัยเรื่อง “ลำเพลินเบิกฟ้าดักสิลานคร นาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ เพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์จังหวัด

มหาสารคาม” ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดทางด้านการประดิษฐ์ชุดการแสดง การออกแบบท่ารำ ทฤษฎีการสร้างใหม่ มาเป็นกรอบในการวิจัยครั้งนี้ ตามที่อาจารย์ฉวีวรรณ ดำเนิน ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดงหมอลำได้กล่าวไว้ว่า การประดิษฐ์ชุดการแสดงพื้นบ้าน ควรคิดท่ารำจากท่าแม่บทอีสาน เพื่ออธิบายความหมายในการแสดงได้อย่างเหมาะสม แสดงเช่นเดียวกับที่ การออกแบบท่ารำของสุวรรณี ชลานุเคราะห์ ได้กล่าวว่า การคิดรูปแบบการแสดง หรือการออกแบบท่ารำควรเป็นท่าทางที่สื่อความหมายต่อผู้ชมได้อย่างชัดเจน ควรมีรูปแบบการแปรแถวเพื่อให้เกิดเป็นสุนทรีย์ในการชมด้วย ทฤษฎีการสร้างใหม่ เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงผลงานที่ถูกสร้างขึ้นใหม่แล้วนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริง ซึ่งการสรุปผลจากการศึกษาในครั้งนี้ ได้นำไปสู่การสร้าง ความเข้าใจในการสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์พื้นเมือง ชุดลำเพลินเบิกฟ้าดักสิลานคร

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

การวิจัยเรื่อง ลำเพลินเบิกฟ้าดักสิลานคร นาฏศิลป์พื้นเมืองสร้างสรรค์ เพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์จังหวัดมหาสารคาม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับผลการวิเคราะห์ตามความมุ่งหมายของการวิจัยนั้นจึงได้นำเสนอและปรากฏในบทที่ 4 แล้วนำมาประดิษฐ์เป็นชุดการแสดงที่สามารถถ่ายทอดให้กลุ่มตัวอย่างและบุคคลอื่นได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้

1.1 ศิลปะการแสดงพื้นบ้านอีสานเป็นการแสดงที่อยู่คู่กับชาวอีสานมานาน ดังนั้นการประดิษฐ์การแสดงจึงควรมีการศึกษาประวัติความเป็นมาแล้วนำมาประดิษฐ์ชุดการแสดงให้สอดคล้องกับเนื้อหา ประเพณี พิธีกรรม เพื่อไม่ให้เกิดการทำลายวัฒนธรรมด้านการแสดง

1.2 การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานมีหลายรูปแบบ หลายประเภท ได้แก่ การฟ้อน

ประกอบพิธีกรรม เช่น ฟ้อนผีฟ้า ฟ้อนเหยา การเจี๊ยะประกอบประเพณี เช่น เจี๊ยะบั้งไฟ แห่นางแมว เป็นต้น ดังนั้นการประดิษฐ์นาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์ควรศึกษาให้ดีก่อนแล้วเลือกประดิษฐ์ตามความเหมาะสมของประเพณี พิธีกรรม หรือการแสดงทั่วไปที่เกิดขึ้นตามท้องถิ่นนั้นๆ

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาค้นคว้าต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาประวัติประเพณี พิธีกรรม การดำรงชีพ ศิลปวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นแล้วนำมาประดิษฐ์เป็นนาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดความสำคัญและใช้ในการประชาสัมพันธ์ท้องถิ่นที่อาศัย

2.2 ควรประดิษฐ์ชุดการแสดงที่สามารถแนะนำให้ชาวต่างชาติเข้าใจถึงศิลปวัฒนธรรมการแสดงที่ถูกต้องและเหมาะสมเนื่องจากประเทศไทยกำลังเป็นประเทศหนึ่งในอาเซียนดังนั้นการช่วยอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประจำชาติและท้องถิ่นจึงเป็นหน้าที่สำคัญของผู้ศึกษาด้านนาฏศิลป์ที่จะช่วยประชาสัมพันธ์ประเทศได้

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. **นิตยสารศิลปากร**. กรุงเทพฯ. 2535.
- เจริญชัย ขนไฟโรจน์. (ม.ป.ป.) **เพลงพื้นบ้านอีสาน**. มหาสารคาม : ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. (2524). **ขนบธรรมเนียมประเพณีของอีสาน**. กรุงเทพฯ : อรุณการพิมพ์.
- _____. (2536). **ฟ้อนอีสาน**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- _____. (2532). **ศิลปะการฟ้อนภาคอีสาน**. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- ฉวีวรรณ พันธุ. (2538). **ลำกลอนคนดีศรี**

มหาสารคาม. มหาสารคาม : (ม.ป.ป.)

- ชัชวาล วงศ์ประเสริฐ. (2522). **คู่มือการอบรม
 นาฏศิลป์พื้นบ้านอีสาน**. กรุงเทพฯ :
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- พจน์มัลย์ สมรรถบุตร. (2538). **การประดิษฐ์ทำรำ
 เซิ้ง**. อุตรธานี : ภาควิชานาฏศิลป์ คณะ
 มนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ สถาบัน
 ราชภัฏอุตรธานี.
- พัทยา สายหู. (2536). “การเกิดและคงอยู่ของ
 วัฒนธรรมพื้นบ้าน,” ใน เอกสาร
**ประกอบการประชุมสัมมนาศิลปิน
 พื้นบ้าน (หมอลำ) ภาคตะวันออกเฉียง
 เหนือ**. หน้า 14. ขอนแก่น : ศูนย์
 วัฒนธรรมขอนแก่น.
- วีณา วิสเพ็ญ. (2525). **ดนตรีพื้นบ้าน**. มหาสารคาม
 : ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมภาค
 ตะวันออกเฉียงเหนือ มหาสารคาม.
- วิวัฒน์ จูทะวิภาค. (2545). **การออกแบบ
 เครื่องประดับ**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย.
- สุพัตรา สุภาพ. (2526). **สังคมและวัฒนธรรมไทย**.
 กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช,
- สุจิต บัวพิมพ์. (2526). **การแสดงพื้นบ้าน**.
 กรุงเทพฯ : พระนคร.
- สุวรรณี ชลานุเคราะห์. (2538). **ศิลปินแห่งชาติ**.
 นนทบุรี.
- สำเร็จ คำโมง. (2522). **ดนตรีอีสาน**. มหาสารคาม.
- อมรา กล้าเจริญ. (2531). (ม.ป.พ.) **สุนทรียนาฏศิลป์
 ไทย**. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- เอกวิทย์ ณ ถลาง. (ม.ป.ท., ม.ป.ป). **การสืบทอดและ
 ปรับปรุงวัฒนธรรมให้สมัย**.